

Opgave 1 Mogelijkheid van een eiland

Wie van u verdient het eeuwige leven?

Deze vraag is de ondertitel van de roman 'Mogelijkheid van een eiland' van de Franse schrijver Michel Houellebecq. In dit boek wordt gefantaseerd over de diep menselijke verlangens naar het eeuwige leven, naar de jeugd en naar het aantrekkelijk zijn en vooral het aantrekkelijk blijven. Houellebecq koppelt de huidige stand van zaken in de gentechologie aan de kennis die is opgebouwd op het gebied van de overdracht van computergeheugen en denkt door over wat er in de toekomst mogelijk is.

Het verhaal in de roman speelt zich op een aantal verschillende niveaus af. In het heden leven de hoofdpersonages, waaronder Daniël 1. Er spelen echter ook twee vertellers in de toekomst een rol: Daniël 24 en Daniël 25. Dit zijn de gekloonde versies van Daniël 1 en zij leven 2000 jaar later.

Deze klonen, de zogenaamde neomensen, sterven niet en planten zich niet voort: rond hun vijftigste gaan ze in een soort van coma, wordt hun lichaam gekloond en hun geheugen daarin gekopieerd. Alle neomensen hebben hun levensverhaal zo nauwkeurig mogelijk in een dagboek opgeschreven, zodat elke Daniël zijn voorgangers als het ware in zich verenigt. Op die manier krijgt Daniël de kans zichzelf doorlopend te perfectioneren.

Deze vervolmaking van de mens is een van de thema's van het boek. Veel discussies over dit boek en zijn auteur betreffen dan ook de vraag of we met een utopische of een dystopische roman te maken hebben.

- 4p 1 Met welke drie criteria kunnen we vaststellen of er sprake is van een utopie? Geef aan of de genoemde roman van Houellebecq volgens deze drie criteria inderdaad een utopie te noemen is.

Hoe en door wie zijn de mensen ooit gekloond? Daniël 1 wordt vanwege zijn succes als cabaretier uitgenodigd bij bijeenkomsten van de sekte der Elohimieten. Deze Elohimieten houden hun leden voor dat ze hun het eeuwige leven kunnen bezorgen.

Alleen bedoelen ze dat niet in overdrachtelijke zin, zoals in vele andere religies, maar letterlijk: door intensief wetenschappelijk onderzoek slagen zij erin elk van hun leden te klonen. De leden van de sekte moeten wat DNA afstaan, dat na hun dood bij een kloon wordt ingeplant. In principe kan dit eindeloos doorgaan en daarom zijn er dus reeds een hele reeks Daniëls geweest, waardoor Daniel in feite altijd dezelfde leeftijd heeft gehouden.

- 3p 2 Noem drie overeenkomsten tussen het verhaal van Houellebecq, zoals in de inleiding van vraag 1 en 2 weergegeven, en het door Bacon geschetste toekomstbeeld in 'Het Nieuwe Atlantis'.

De neomensen leven alleen en geïsoleerd van elkaar in appartementen in beveiligde en afgesloten complexen. Als ze al met elkaar communiceren, dan alleen nog via webcams en chatsessies. Hele dagen worden doorgebracht achter computerschermen. Natuurlijke behoeften hebben ze niet meer, ze leven van pillen met mineralen en ze planten zich niet meer voort. De voortplanting is overbodig geworden en daarmee de biologische zin van het menselijk leven. Al het menselijke lijkt in deze toekomstige samenleving verdwenen, ook verdriet en vreugde.

Behoeften, begeertes en verlangens spelen meestal een belangrijke rol in utopieën en dystopieën.

3p **3** Wat zijn echte en onechte behoeften volgens Thomas More?

Leg aan de hand van deze twee begrippen uit of er volgens jou in Houellebecq's 'utopie' sprake is van geluk.

Velen, waaronder ook Houellebecq zelf, zien overeenkomsten tussen de 'Mogelijkheid van een eiland' en de 'Heerlijke Nieuwe Wereld' van Aldous Huxley. Zo komt Daniël 25 er in de toekomst achter dat er nog niet-gekloonde 'wilden' rondlopen, mensen zoals wij die dichter bij een dierlijke natuur staan dan de neomensen.

Daniël 25 is ondanks het feit dat hij gekloond is erg benieuwd naar de 'wilden'. Hij ontsnapt daarom uit de veilige omheining van zijn appartementencomplex, waardoor hij ook de onsterfelijkheid verliest. Buiten het complex is het niet meer mogelijk gekloond te worden en is er alleen een barre en woeste natuur.

De 'wilden' laten in de roman 'Heerlijke nieuwe wereld' van Huxley, die in de toekomst speelt, ook zien hoe de mens zonder biotechnologisch ingrijpen werkelijk is.

Daardoor wordt zowel in de roman van Huxley als in de roman van Houellebecq de samenleving waarin zij als schrijver leven een utopische of dystopische spiegel voorgehouden.

2p **4** Leg uit welke andere overeenkomst er is in de romans van Houellebecq en Huxley wat betreft de rol van de 'wilden'.

Maak vervolgens duidelijk met welk doel in beide romans de vooronderstelde 'wildheid' van de mens wordt onderdrukt.

Francis Fukuyama is bezorgd over hedendaagse ontwikkelingen in de biotechnologie. Deze wijzen volgens hem in de richting van de 'Heerlijke Nieuwe Wereld'.

De grote angst die de biotechnologie ons inboezemt, zegt Fukuyama, is dat zij uiteindelijk zal leiden tot 'het verlies van onze menselijkheid'. Maar wat is die menselijkheid dan precies, vraagt hij zich af? Wat is onze menselijke natuur? De biotechnologie is vooral gericht op 'utilitaire' oftewel utilistische doelen.

- 4p 5 Leg uit dat de biotechnologie utilistisch genoemd kan worden. Geef aan welke kritiek Fukuyama heeft op de opvatting van de biotechnologie over de menselijke natuur en geef aan in hoeverre Fukuyama zich daarbij baseert op het denken van Aristoteles.

Volgens sommigen geeft Houellebecq in zijn romans niet alleen een dystopische visie op onze toekomst, maar levert hij ook scherpe kritiek op de huidige maatschappij.

tekst 1

Door middel van kurkdroge, vlijmscherpe maatschappijanalyses van Daniel 1 beschrijft Houellebecq het tot ding maken van de mens, de instrumentalisering van de menselijke relaties, de verkleuring van de cultuur en het verdwijnen van de affectieve en emotionele inbedding van onze impulsen. Mensen en gevoelens worden op de vrije markt in een soort ruilhandel tegen elkaar uitgespeeld; de waarde van het kapitaal is de enige waarde die overblijft.

bron: Bart van der Straeten, 'La possibilité d' une île', De Gids, januari 2006

- 4p 6 Leg uit hoe een toekomstverhaal tegelijkertijd zowel utopisch als dystopisch kan zijn. Beargumenteer of het verhaal van Houellebecq - zoals in alle voorafgaande inleidingen is weergegeven - volgens jou meer utopische kenmerken heeft of meer dystopische kenmerken.

Zoals gezegd, is de ondertitel van de Nederlandse vertaling van Houellebecqs roman 'Wie van u verdient het eeuwige leven?'. Maar je zou de vraag ook kunnen veranderen in 'Wie van u wil het eeuwige leven?'.

Deze vraag krijgt Daniël 1 - inmiddels moe van alle menselijke verlangens - voorgelegd: tijdelijk leven met menselijke verlangens, of eeuwig doorleven zonder die menselijke verlangens?

Het gedachte-experiment van Nozick stelt ons voor een soortgelijke filosofische vraag.

- 3p 7 Beschrijf het gedachte-experiment van Nozick en maak duidelijk op welke manier de in het experiment gestelde vraag overeenkomt met de keuze die Daniël 1 in de inleiding van deze vraag wordt voorgelegd. Geef in je antwoord aan welke keuze jij zou maken en noem daarbij het argument dat voor jou de doorslag geeft.